

MODOR RÉKA

Krosszolt körkép

Bódi Péter: Szétírt falak

Bódi Péter elsőkönyves író saját magának adta fel a leckét a tavaly novemberben napvilágot látott, s Magyarország első graffiti-regényének kikiáltott *Szétírt falak* címet viselő kötetével. A kötet fülszövege és előszava is arra enged következtetni, hogy egy meglehetősen zárt szubkultúrába nyerünk (nem teljes körű) bepillantást első kézből, egy a *fame* felé törtető *writer* által. A bepillantás megtörténik, ám a megértéshez ez kevésnek bizonyul.

Debod Dániel – Jumbo – a közel kétszáz oldalas elbeszélés narrátora és főhőse kisvárosi tizenéves, aki a hétköznapi monotonitás elől a spontán bulik, ivászatok a fű és designer drogok, valamint a graffiti világába menekül. Debod egy a sok közül; serdülőkori és családi problémái tipikusak, kiábrándultsága általános – de éppen ettől válik bármilyen korú olvasó számára első pillanattól fogva szerethetővé. Meghökkenítő közvetlenséggel mesél szerelmekről – hódításokról és csalódásokról –, ad tanácsot blicceléshez, mond véleményt az iskola-, a büntető- és egészségügyi rendszerről, s lazán szól ki az olvasóhoz a szövegből, akit a történet kezdetétől fogva haverként kezel. Folyamatosan kérdéseket intéz felé, tegezi, és ezzel folyamatosan fenntartja az olvasó figyelmét, akit nemegyszer elgondolkodásra szólít fel. Ezzel a narrációtechnikai megoldással egy kocsmai sörözés hangulatát idézi a szöveg, ahol elbeszélő és olvasó partnerként teteleződik: „Ezeket még sosem vetted észre ugye?” (9.); „Éreztél már hasonlót, tudom.” (12.); „Tudom, hogy más helyzetben vagy de te hogyan szoktad ezt csinálni?” (sic!) (57.); „Majd ha arra járunk, megmutatom.” (138.); „Amúgy végtelen olyan univerzum is van, ahol ezt a sztorit nem is én mesélem neked, hanem te nekem.” (140.)

A graffiti csak ürügy

A *Szétírt falak* több és kevesebb is egy graffiti-regénynél. A mai fiatalság mindennapjairól, kilátástalanságáról többet elmond, mint a magyarországi graffiti kultúráról. A regényben kifejtett fő szálak: ivászatok/bulik, drog, graffiti. Ebből kiindulva úgy gondolom, nem fair graffiti-regényként hirdetni, hiszen e téma a kötet egyharmadát sem teszi ki teljesen. Márpedig a kötet fülszövege, illetve a beharangozó ajánlók éppen ezt ígérik. Ám ezt az ígértét a kötet nem tartja be, tekintve, hogy a fújás inkább mellékszála, mint gerince a történetnek, és ez a motívum a történet előrehaladtával egyre elhalványul, s foko-

zatosan adja át helyét az állandó tépéseknek, másnaposságnak és monoton vonatutaknak.

A narráció naplószerű; a történet nem egységes, bővelkedik felesleges és indokolatlan szövegrészletekben.¹ Ezek a részletek javarészt az itthoni graffiti kultúra részét képező anekdoták, illetve a graffiti világának hierarchiáját mutatják be – és azt a hatást keltik, hogy az író gyorsan közöl valamit a témával kapcsolatban, érezvén, hogy a festés egyre inkább kiszorul történetéből. A graffiti társadalmát ábrázolni, pláne, belülről, merész vállalkozás, és korántsem könnyű feladat.

„Nézd, a graffiti egy zárt cucc”

Egy olyan underground mozgalomról van szó, amelynek egyik alapjellegzetessége önmagában is paradox; észrevétlennek, névtelennek maradni, ugyanakkor a legnagyobb elismerést kívívni. Mivel a graffiti ma Magyarországon szinte teljesen illegális, a firkásznak a lehető legészrevétlenebbül kell alkotnia, s az sem árt, ha ezt egy jól írható alteregó bőrébe bújva teszi.²

Azt gondolom, hogy magának a graffitinek mint művészi aktusnak a megítélése sem egyszerű. Az igénytelen falfirkák semmiképpen sem nevezhetők graffitinek, erre a Jumbo is utal: „Amikor felhúznak valami új cuccot, és arra elkezd egy graffes éhezni, többnyire megvárja, míg azok a kissrácok, akik részegen horogkeresztet meg faszokat festenek, betörjék a helyet. [...]Ezt a megállót sem fújta be senki pár évig, de akkor már néhány napja egy méteres lófaszt kent rá valami hülyegyerek. Az ilyen dolgokat le lehet fedni [...]. Legalábbis a mi szokásaink szerint.” (114.) A fenti szövegrészletből kiderül, hogy Jumbo sem tart minden falfirkát graffitinek. Ugyanakkor semmi nyoma nincs a szövegben annak, hogy a rajzai többet fejezének ki a nyomhagyás szándékánál.

Hogy a graffiti nevezhető-e művészetnek, esetleg a képzőművészet egy ágának, ma aktuális kérdés, számos tanulmány, publikáció jelenik meg ezzel kapcsolatban, s egyre több szakdolgozat születik e témában, már Magyarországon is! A graffiti szakirodalom szerint a nyomhagyás szándékával készülő tagek, throw up-ok sem minősíthetők még graffitinek, azok csupán egy részét képezik a kultúrának. „A graffiti legelemibb formája a tag a writer (ál)nevének stilizált formája, a szignója. [...] eszköztára a minimálisra korlátozott, egyetlen szín, lehetőleg egyetlen vonal, minél kevesebb szótag. [...] A throw up (körvonallal gyorsan felrajzolt, egy színnel kitöltött betűk) felngyítja a betűformát, szétválasztja körvonalra és kitöltő színre, s bár a színek száma még mindig minimális, megnyílik az út az összetett kompozíciójú piece-ek felé. [...] A graffiti csúcsteljesítményeként számon tartott piece színskálája, formagazdagsága, a betűtípusok elmélyült elemzése.[...] Előterbe lép a technika és a stílus, mely utóbbinak a graffitikultúrán belül átfogó jelentése van. Az egyéni kifejezésmódon és a művészi formanyelven túl a graffiti stílusa egybefogja a művész mesterségbeli tudását, viszonyát a műfaj hagyományai-

1 Lásd: 23., 33., 41., 47., 56. fejezetek.

2 „Mi járkálunk este az utcákon. [...] Sosem láttok miniket, nem tudjátok a nevüket”(7.). „A fame nagyon fontos mozgatórugója ennek az egésznek. Igazából nem értem miért, de engem is ez mozgatótt rendesen. Elismerés, gondolom.” (23.)

3 SZILÁGYI Orsolya,
*Mi a neved?
Identitáskeresés a
kolozsvári graffitikul-
túrában*, Korunk,
2011/2., 3–4.

4 GÖNCZŐ Viktor –
TÉGLÁS Attila,
*„Mindenhová fújni
kell, én úgy mon-
dom” – Egy szegedi
graffitis csoport kul-
túrájának vizsgálata*,
Szeged, 2003.

5 „Ahhoz, hogy
valaki a graffitisek
tagja lehessen, idő
kell, ügyesség és
laza sztorik az
emberről, hiszen ez
egy zárt cucc.” (23.)

hoz és szabályaihoz, helyét a graffitiközösségen belül.”³ Debod világában megteremtődik egyfajta közösség, csak hogy a történet kibontakozása során világossá válik, hogy ez nem a közös művészi törekvés égisze alatt szerveződik, hanem pusztán a kivonulás tüntető gesztusa mentén. Innen értelmezhetők az alábbi sorok.

„Mi vagyunk azok a srácok, akiknek a legtöbben akarják »letörni a kezét«. Vandálok, huligánok, graffitisek. Ti így neveztek minket. [...] A mi rajzainkra mondjátok azt, hogy ha igényesek, kidolgozottak volnának, nem zavarnának senkit, persze csak ha gyárépületek falain volnának, meg ilyesmi. Mindegy, csak legyenek jól eldugva.” (7.) „Csak festünk. Vandál lennék? Meg művész? Kit érdekel?” (23.). Ebből is látszik, hogy a graffiti számára kvázi-pótszer, amit idővel könnyen lecserél leárazott Kőbányaira vagy egyre növekvő spangli-adagokra. „Először havonta, aztán idővel hetente, majd úgy minden másnap.” (147.) Az egyre ritkuló festések is hasonlatossá válnak a hétköznapokhoz, kiüresednek, mint Debod körül minden.

Én, te, ők

A fenti idézetekből és a kötet narrációjából kitűnik, hogy Bódi Péter éles különbséget jelöl ki a graffes én (a narrátor), te/ti (befogadó) és Ők (graffitisek) között. És ezek a határok szemmel láthatóan nem moshatók el. Gönczö Viktor és Téglás Attila szakdolgozata is kitér az elkülönülés retorikája szerint létrejövő közösség, az „ők” alakzatára, akik „a graffitis szubkultúra részesei”-ként jelennek meg, és „az ehhez való tartozás első számú meghatározója maga a tevékenység, vagyis a graffiti készítés”.⁴

Noha a graffitizés erősen közösségi tevékenység, Bódi elbeszélője erre vajmi kevés hangsúlyt fektet.⁵ Debod, azaz a *Szétírt falak* Jumboja, a történet elején látszólag mindent megtesz, hogy a közösségben saját pozíciót, elismerést vívjon ki. Aztán kezdetben pénzhianyra, majd a társai érdektelenségére hivatkozva, egyre ritkulnak akciói. S végül marad a te/ti, a megszólított olvasó, aki a könyvtől és narrátortól azt várna, hogy megismeri általuk a kultúrát, ám mindvégig Debod Dani haverja marad, sosem társa. Bár a szöveg szintjén az olvasó is részese a fújásoknak, buliknak, mégis kívülállóként van kezelve. Ha úgy tetszik, „gyökér” marad.

Skippelt egyediség

A kötet, véleményem szerint, sajnos maximálisan működteti a graffesekről kialakult – negatív – sztereotípiát, ám a mozgalom (élmény)világából vajmi keveset ad vissza. A narrátor és a szereplők használják ugyan a szlenget – a könyv utolsó lapjain külön graffitis szótár kapott helyet, amire a laikus olvasónak szüksége is van –, csapathoz verődve megalapítják saját crewjukat, tagelnek, fújnak, ám ezek alkalmával semmi rendkívüli dolgot nem csinálnak. A falak fes-

tése pusztán illegalitásuk miatt szolgál adrenalin bombaként a kötet firkászainak számára, és jóllehet a műfaj specifikumainak megismeretése lett volna a regény egyik fő feladata (technikák, anyagok, komponálás bemutatása), a 70Crew tagjai, akárcsak maga a sztori, híján vannak a kreativitásnak, tényleg csak a *fame* mozgatja őket. Vagy a magány.⁶

6 „Alapvetően kedves és értelmes barátaim vannak [...], csak más az érdeklődésünk, ezért inkább mindig bebaszunk, hogy beszélgessünk valamiről.” (39.)

Toystory

„Nagybetűs TOY voltam. Így hívjuk a kezdő bénákat. Ha lenne önkritikám, a történetemnek ezt a részét Toystorynak hívnám.” (8.) A *Szétírt falak* szórakoztató olvasmányának kiváló, hisz alig pár óra alatt elolvasható. Igaz, vannak érdekes meglátásai Jumbonak, gyakran koravénnek is tűnik bíráló megjegyzései miatt, a témák tartalmi-mennyiségi viszonya mégis jogosan hívja életre a kérdést; mennyire helyénvaló graffiti-regényként kínálni egy olyan történetet, amely csak harmadsorban használja fel a témát?

A kötet kinézete, a róla megjelenő ajánlók egytől egyig a graffitis szubkultúrára hivatkoznak. Úgy gondolom azonban, hogy akinek bármilyen kevés köze is volt/van a graffitihez, pár oldal után rájön, hogy ez csak egy remek marketingfogás. A Múcsarnok sokat vitatott *Kijárat az ajándékbolton át* című tárlata óta, azóta, amióta kiállítási lehetőséget biztosítanak graffeseknek, valamint pályázati kiírások jelennek meg ezen alkotásmód emancipációja céljából, sőt amióta egyes csoportok városdíszítő funkciót látnak el, a graffiti eladható lett. Noha úgy gondolom, e tendenciákkal egyet lehet érteni, a *Szétírt falak* nem efelől közelít, pusztán ráíródik erre a felületre.

BÓDI Péter, *Szétírt falak*, Ab Ovo Kiadó, Budapest, 2012.